

MERSİN MEYVECİLİĞİNDE MUZUN YERİ VE ÖNEMİ¹

The Place and Importance of Banana in Mersin's Orcharding

Süheyla BALCI AKOVA²

Güven ŞAHİN³

Özet

Akdeniz ikliminin etkisinde olan Mersinde, sahip olduğu diğer fiziki ve beşeri faktörlere bağlı olarak çok çeşitli meyveler yetiştirilmektedir. Turunçgiller ve zeytin başta olmak üzere üzüm, şeftali geçmişten beri en fazla yetiştirilen meyvelerdendir. Limon üretimi Mersin'de 2000'den 2015'e değin artarak meyvecilikteki ağırlığını korumuştur. Çalışma konumuzun esasını oluşturan muz ise Mersin meyveciliğinde en dikkat çekici ürün olma özelliğindedir. 2000'de 37.200 tonluk üretimle meyvecilik sektöründe önemsiz bir paya sahipken çok hızlı bir gelişimle 2015'te 195.381 tonluk üretimle 4. sırada yer almıştır. Özellikle örtüaltı muz yetiştiriciliğinde, ilk yatırım masraflarının yüksek olmasına karşın yöre çiftçileri bekledikleri kazanç kısa sürede geri almaları sebebiyle muz üretimine yönelmişlerdir. Belirtilmesi gereken önemli bir nokta Antalya'nın aksine muz yetiştirilen ilçelerde söz konusu zirai faaliyet turizme üstün gelmeyi de başarmıştır. Türkiye'de muz yetiştiriciliği ekonomik olarak 75 yılı aşkın bir geçmişe sahiptir. Türkiye, 2014 itibarıyla dünya muz üretimi sıralamasında 251.994 tonluk üretimiyle 41. sırada yer almakla birlikte verim açısından ise 8. sırada olması dikkat çekmektedir. Muz ülkemizde doğal şartlar zorlanarak ve Türkiye'nin coğrafi şartları çok iyi değerlendirilerek yetiştirilmektedir. Türk çiftçisinin muz yetiştiriciliği konusundaki azmi sonucu muz üretim alanları artış göstermiştir. Özellikle de son yıllarda bu alandaki bilgi birikiminin artmasıyla da Türkiye muz ihtiyacının yarısı (% 51) yerli üretimle karşılanabilir hale gelmiştir. Türkiye'de yetiştirilen muzun % 72,2 gibi çok önemli bir kısmı Mersin'de yetiştirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Meyvecilik, Muz, Anamur Muzu, Anamur, Mersin

Abstract

In Mersin, which is under the influence of Mediterranean climate, a wide variety of fruits are grown depending on other physical and human factors. Citrus fruits and olives being in the first place, grapes, peaches are the most grown fruits since the past. Lemon production increased in Mersin from 2000 to 2015 and it has maintained its importance in fruit growing. The banana forming the basis of the studying topic has the characteristic of the most striking product in Mersin fruit growing. Whereas it has an insignificant share in the fruit industry with a production of 37.200 tons in 2000, it has been ranked 4th with 195.381 tons production in 2015 with a very rapid development. Especially in greenhouse banana cultivation, although the initial investment costs are high, since farmers in the region regain the earnings they have been waiting for in a short time, they have turned to banana production. One important point that needs to be mentioned is that in the other districts where banana is grown, except for Antalya, the aforementioned agricultural activity has also been successful on surpassing tourism. Banana farming in Turkey is economically more than 75 years old. It is noteworthy that Turkey is ranked 41st with 251.994 tons production in world banana production line by 2014 and it is 8th place in terms of yield. Banana in our country is grown by pushing the limits of natural conditions and by being evaluated the geographical conditions of Turkey very well. As a result of the resolution in the banana growing of Turkish farmers, banana production areas have shown an increase. Especially in recent years, with the increase of knowledge in this area, half of Turkey's need for banana (51 %) has become affordable with domestic production. A very important part such as 72.2 % of the banana grown in Turkey is grown in Mersin.

Keywords: Orcharding, Banana, Anamur's Banana, Anamur, Mersin

¹ Bu çalışma İstanbul Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından desteklenmiş olan Proje No: 21270, "Bir Coğrafi İşaret Olan Anamur Muzu'nun Sürdürülebilir Kalkınmada Etkin Kullanımı" başlıklı projeden oluşturulmuştur.

² Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, Coğrafya Bölümü, balova@istanbul.edu.tr

³ Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Coğrafya ABD., guven.sahin@ogr.iu.edu.tr

GİRİŞ

Muz bitkisinin ülkemizde görülmesi 19.yy.'ın ortalarına rastlamaktadır. Mısır'dan Alanya'ya süs bitkisi olarak getirilen muzun meyvesinin tanınmasıyla birlikte ilgi görmüş ve ekilişine önem verilmeye başlanmıştır. 1930'larda Alanya'dan Anamur'a taşınan muzun meyve vermeye başlamasıyla 1935 yılında Türkiye'de muz artık ticari olarak yetiştirilmeye başlanmıştır (Balci Akova, 2002). Bu açıdan ekonomik değeri haiz bir şekilde Türkiye'de muz yetiştiriciliğinin 75 yılı aşkın bir mazisi vardır denilebilir. *Musaceae* familyasından olan muz, *Ensete* ve *Musa* olarak iki cinse ayrılmaktadır. Ülkemizde *Musa cavendishii* çeşidi ve özellikle bu türden Giant Cavendish yetiştirilmektedir.

Ziraat alanında yaşanan gelişmelerin muz yetiştiriciliğinde tatbiki ile birlikte dünya genelinde muz ekim alanları 1960'ların başından 2010'a kadar düzenli bir şekilde genişlemiştir. Fakat 2010'dan günümüze değin muz ekim alanlarında bir durağanlık hatta küçük ölçekli daralmalar söz konusu olmuştur. Türkiye'nin ise her ne kadar dünya geneline kıyasla çok küçük bir payı söz konusu olsa da 5.350 ha. alanla İspanya'nın (9.130 ha.) ardından Avrupa içerisinde 2. sırada yer almakta ve tüm Avrupa muz ekim alanlarının % 34'üne sahip bulunmaktadır. Türkiye, 2014 itibariyle dünya muz üretimi sıralamasında 251.994 tonluk üretimiyle 41. sırada yer almakla birlikte verim açısından ise 8. sırada olması dikkat çekmektedir (FAO, 2017).

Muzun doğal yetiştirme alanları göz önüne alındığında özellikle fiziki şartlar zorlanarak ve Türkiye'nin coğrafi şartları çok iyi değerlendirilerek yetiştirilmektedir. Farklı iklim ve toprak özelliklerine sahip olan ülkemiz muz yetiştiriciliğine de imkan tanımış ve muz Türkiye'nin iklimi sahalarda yetiştirme imkanı bulmuştur. Zaman zaman sınırda olan sıcaklık şartları, özellikle düşük sıcaklıklar muz üretimini geriletmiş, ancak Türk çiftçisinin muz yetiştiriciliği konusundaki azmi ve olumlu müdahaleleri sonucu muz üretim alanları artış göstermiştir (Şahin, 2011). Özellikle de son yıllarda bu alandaki bilgi birikiminin artmasıyla da Türkiye muz ihtiyacının yarısı (% 51) yerli üretimle karşılanabilir hale gelmiştir.

Türkiye'de yetiştirilen muzun % 72,2 gibi çok önemli bir kısmı Mersin'de yetiştirilmektedir. Elbette muz üretimi de söz konusu ilimizin üretime uygun iklim şartlarına sahip bazı ilçelerinde yapılabilmektedir. Bu ilçeler; Anamur başta olmak üzere Bozyazı, Erdemli, Aydıncık, Yenişehir, Toroslar, Tarsus, Akdeniz, Silifke'dir. 1968 – 2001 yılları arasında Türkiye'de muz üretimi sadece dört ilçede (Anamur, Bozyazı, Alanya, Gazipaşa) gerçekleşirken (Akova Balci, 1997) günümüzde ilçe sayısı on beşi bulmuştur.

MATERYAL VE YÖNTEM

Bu eser, İstanbul Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenen 21270 numaralı "Bir Coğrafi İşaret Olan Anamur Muzu'nun Sürdürülebilir Kalkınmada Etkin Kullanımı" başlıklı çalışmadan oluşturulmuştur. Bu kapsamda ilk olarak literatür taraması yapılarak konuyla ilgili önceki çalışmalar incelenmiştir. İhtiyaç duyulan zirai veriler Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ve Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'nden temin edilmiştir. İklim şartlarının izahı için ihtiyaç duyulan veriler de Meteoroloji Genel Müdürlüğü (MGM)'nden temin edilmiştir. Araştırma sahamızı oluşturan yöreler ile ilgili detay bilgiler ise Tarım İlçe Müdürlüklerinden temin edilmiştir. Elde edilen veriler tablo ve grafikler şeklinde düzenlenerek yorumlanmıştır.

Çalışma sahamızı, 2015 itibariyle 34.182 da.'lık ekim alanıyla Türkiye'nin en geniş muz ekim alanına sahip olan Mersin oluşturmaktadır. Araştırmamız kapsamında ilki 1997'de ikincisi 2002'de ve son olarak 2015'te 3 farklı dönemde saha gözlemleri yapılmıştır. Bu sayede de faaliyetin mekânsal değişimi ve yöre zirai hayatındaki yeri analiz edilmiştir. Son olarak yapılan arazi çalışmasında Anamur, Bozyazı, Silifke ve Erdemli'de 14 üretici (7'si açıkta, 7'si örtüaltında yetiştiricilik yapan) ile görüşülmüştür. Mersin meyveciliği ve bunun içinde de muzun yerini ortaya koymaya çalıştığımız bu çalışmada faaliyetin mekânsal dağılımı da ArcGIS 10.5 ile hazırlanan haritalarla görselleştirilmiştir.

Mersin'de Meyveciliğin Genel Durumu

Mersin, Akdeniz ikliminin etkisinde ve buna bağlı olarak söz konusu iklimi karakterize eden meyvelerin yetiştiriciliğinin yoğun yapıldığı illerimizdendir. Turunçgiller ve zeytin başta olmak üzere üzüm, şeftali ve kayısı geçmişten beri en fazla yetiştirilen meyvelerdendir. Öte yandan yapılan ıslah çalışmaları ve yeni ürünlerin deneme ekimlerinden elde edilen başarılı sonuçlarla Mersin'deki ürün deseninde son yıllarda hızlı bir çeşitlilik kaydedilmiştir. Buna ilaveten örtüaltı yetiştiriciliğin yaygınlık kazanmasıyla da başta muz ve çilek yetiştiriciliği olmak üzere örtüaltı meyvecilikte de (bodur meyvecilik) kayda değer gelişmeler söz konusu olmuştur.

Mersin'deki meyve üretiminde yaşanan değişimi tablo 1'de gösterilen seçilmiş yıllara ait verilerle açık bir şekilde görmek mümkündür. Türkiye'nin uzun yıllar en büyük limon üreticisi olan Mersin'de üretim 2000'den 2015'e değin artarak meyvecilikteki ağırlığını korumuştur. Turunçgillerden bir başka ürün olan portakal da Mersin meyveciliği içinde önemli bir yere sahip olmakla beraber limona kıyasla daha stabil bir gelişim içerisinde. İlde çeşitlilik ile beraber toplam

üretimin arttığı bir diğer ürün de üzümdür. Mersin meyveciliğinde hem 2000 hem de 2015'te üzüm 3. sırada yer almış limona kıyasla daha yavaş bir artış seyri sergilemiştir. Mersin'de zeytin, mandalina ve çilek yetiştiriciliğinde de önemli gelişmeler kaydedilmiş ve 2000'den 2015'e değin kimi ürünlerde 2 katından fazla bir artış yaşanmıştır. Muzun haricinde üretimiyle dikkat çeken bir başka ürün ise nardır. 2000'den 2015'e değin 7 katından fazla bir artışla yöre meyveciliğinde önemli gelişmelerin yaşandığı bir ürün olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çalışma öznemizi oluşturan muz ise Mersin meyveciliğinde en dikkat çekici ürün olma özelliğindedir. 2000'de 37.200 tonluk üretimle meyvecilik sektöründe önemsiz bir paya sahipken çok hızlı bir gelişimle 2015'te 195.381 tonluk üretimle 4. sırada yer almıştır (Tablo 1). Burada dikkat çekilmesi gereken bir husus da Mersin'de 2015'te resmi istatistiklere konu olan toplam 31 meyve (çeşitler hariç) içerisinde muzun kısa sürede 4. sıraya yükselmesi üzerinde durulması gereken bir konudur. Zira özellikle örtüaltı muz yetiştiriciliğinde ilk yatırım masraflarının diğer çoğu meyveye göre oldukça yüksek olmasına karşın yöre çiftçilerinin bu ürüne yönelmeleri bekledikleri kazancı kısa sürede geri almalarından ileri gelmektedir. Bu nedenledir ki geçmişte yaptığımız saha gözlemleri ve istatistikleri kıyasladığımızda muzun Mersin meyveciliği içerisinde çok önemli bir yere sahip olduğunu ifade etmek mümkündür. Öyle ki Antalya'nın aksine muz yetiştirilen ilçelerde söz konusu zirai faaliyet turizme üstün gelmeyi başarmıştır ki bu açıdan mekânsal kullanıma etkisiyle de muzun ayrıca üzerinde durulması gerekir.

Tablo 1: Mersin'de 2000 ve 2015 Yıllarında En Fazla Üretilen Meyvelerin Üretim Miktarları (ton)

Meyve	2000	Meyve	2015
Limon	324.072	Limon	450.878
Portakal	204.047	Portakal	276.702
Üzüm	175.186	Üzüm	217.403
Muz	37.200	Muz	195.381
Zeytin	75.501	Zeytin	170.698
Mandalina	86.866	Mandalina	160.612
Çilek	61.685	Çilek	124.376
Kayısı	45.678	Kayısı	107.922
Şeftali	56.632	Şeftali	95.782
Elma	59.356	Elma	92.056
Nar	8.588	Nar	61.919
Erik	13.072	Erik	44.941

Kaynak: TÜİK'in 2017 verilerinden düzenlenmiştir.

Mersin, belli başlı meyvelerden elde edilen verimlilikte de Türkiye'nin önde gelen illerindedir. Örneğin; 2015'te ağaç başına 122 kg. limon ve 47 kg. nar verimiyle Türkiye genelinde 1. sırada yer almıştır. Benzer şekilde ağaç başına 79 kg. kayısı ve dekara 5.716 kg. muzla da 2. sırada yer almıştır (TÜİK, 2017).

Muzun Yetiştirme Şartları ve Mersin'deki Durum

Türkiye, dünya genelinde en riskli bölgede muz ziraatı yapan ülke konumundadır. Bilindiği üzere muzun ekonomik yetiştirme sahası 30° kuzey ve 30° güney enlemleri arasında kalan sahadır. Türkiye'de muz yetiştiriciliği ise ekstrem değerler olarak kabul edilen 36° – 37° kuzey enlemleri arasında gerçekleştirilmektedir.

İklim şartlarından sıcaklık, muz yetiştiriciliğinde temel belirleyici olmakta, sıcaklık 10°C'nin altına düştüğünde kalite bozulmaktadır. Düşük sıcaklıklar gibi yüksek sıcaklıklar da muz gelişimi üzerinde etkili olmakta, sıcaklık değerlerinin 35°C'nin üzerinde seyretmesi durumunda muz gelişimi engellenmektedir. Ayrıca gece ile gündüz arasındaki sıcaklık farklarındaki artış da muz yetiştiriciliğini olumsuz etkilemektedir. Mersin'de muz yetiştirilen sahaların sıcaklık değerlerini incelediğimizde tablo 2'de görüldüğü gibi yıllık ortalama sıcaklık değerleri bölge içindeki rasat istasyonlarında 18°C'nin üzerinde ölçülmüştür. Bu değer muzun istemiş olduğu minimum sıcaklık değerlerinde olmakla birlikte aylık ortalamalara baktığımızda Aralık, Ocak, Şubat ve Mart aylarında ortalama sıcaklıkların 15°C'nin altına indiği görülmüştür.

Tablo 2: Başlıca Muz Üretim Merkezlerinin Aylık Ortalama Sıcaklık Değerleri (°C)

İstasyon	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Yıllık Ort.
Anamur	11,4	11,6	13,6	16,9	20,7	25	28,1	28,2	25,3	21,1	16,5	13	19,3
Bozyazı	11,4	11,9	14	17,1	20,7	24,9	28,2	28,3	25,5	21,7	17	13	19,5
Erdemli	9,7	10,2	12,5	16,4	20,4	24,5	27,5	27,7	24,6	20	15	11,3	18,3
Silifke	10,2	10,9	13,7	17,3	21,4	25,4	28	28,2	25,6	21,5	16,1	11,8	19,2
Aydıncık	11,3	11,7	13,8	16,7	19,8	23,7	27	27,4	25,4	21,7	16,9	13,2	19,1

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü verilerinden düzenlenmiştir.

Aynı merkezlerin aylık minimum sıcaklık ortalamalarına baktığımızda ise Kasım – Nisan arasındaki devrenin 15°C'nin altında seyrettiği, yıllık ortalamaların ise hiçbir merkezde 15°C'yi aşmadığı görülmektedir (Tablo 3). Bu nedenledir ki muz

MERSİN MEYVECİLİĞİNDE MUZUN YERİ VE ÖNEMİ

yetiştiriciliği ekseriyetle örtüaltı yetiştiricilikte gerçekleşmektedir. Muzun yetiştiği yerlerde aylık en düşük sıcaklıklar ise Anamur'da -4,7°C ve Erdemli'de ise -3,6°C olarak ölçülmüştür.

Tablo 3: Başlıca Muz Üretim Merkezlerinin Aylık Minimum Sıcaklık Değerleri Ortalaması (°C)

İstasyon	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağus	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Yıllık Ort.
Erdemli	5,2	5,4	7,4	10,8	14,9	19,3	22,7	23	19,3	14,6	9,9	6,7	13,2
Aydıncık	6,2	6,7	8,5	11,2	14,2	17,8	21,1	21,5	19,3	15,9	11,7	8,1	13,5
Anamur	8,2	8,2	9,6	12,4	15,8	19,9	23,1	23,3	20,3	16,9	13	9,8	15
Silifke	7,2	7,5	9,6	12,6	16,2	20,1	23	23,5	20,7	17,3	12,7	8,7	14,9
Bozyazı	7,4	7,6	9	11,6	15,2	19,4	22,7	22,6	19,5	15,9	12	8,9	14,3

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü verilerinden düzenlenmiştir.

Donlu günler sayısı açısından baktığımızda muzun en fazla yetiştirildiği Anamur'da yıllık donlu gün sayısı 0,2 gündür (Tablo 4). Mersin'deki diğer önemli merkezlerin donlu günler sayısı ise ortalama yıllık Silifke'de 0,74; Erdemli 'de ise 3,1 gündür. Anamur, Silifke ve Erdemli 'deki 22 yıllık rasatlara göre don olma ihtimalinin olduğu dönemler, Anamur'da Kasım ayının 24'ü ile Mart ayının 23'ü, Silifke'de Kasım'ın 14'ü ile Mart ayının 15'i arası ve Erdemli 'de ise Kasım ayının 8'i ile Mart ayının 26'sı arasındır.

Tablo 4: Mersin'de Muz Yetiştirilen Seçilmiş İlçelerin Donlu Gün Sayıları

İstasyon	Rasat Süresi	Ocak	Şub	Mart	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eylül	Ekim	Kas	Ara	Yıllık
Erdemli	1963-2015	1,5	1	0,2	-	-	-	-	-	-	-	-	0,4	3,1
Silifke	1951-2015	0,3	0,4	0,03	-	-	-	-	-	-	-	-	0,01	0,74
Anamur	1950-2015	0,09	0,1	0,01	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,2

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü verilerinden düzenlenmiştir.

Elbette don olayının gerçekleşmesinin dışında bu olayın süresi de önemlidir. Bu süre fazla olduğu taktirde bitki zarar görmekte ve ölmektedir. Türkiye'de de 1967, 1991, 1992 ve 2004'teki büyük ölçekli üretim kayıpları don olaylarına bağlı olarak gerçekleşmiştir. Fakat yıldan yıla alanı genişleyen örtüaltı muz yetiştiriciliği ile birlikte bu olumsuz şartlar büyük ölçüde bertaraf edilmekte ve Türkiye muz üretiminde istikrarlı bir gelişim seyri yaratmaktadır.

Tablo 5: Başlıca Muz Üretim Merkezlerinin Aylık ve Yıllık Ortalama Yağış Değerleri (mm.)

İstasyon	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Yıllık Ort.
Erdemli	117,1	81,2	58,3	40,7	22,6	8,4	5,4	5,7	10,6	41,6	84,3	126,1	602
Aydıncık	156,5	90,1	77,6	28,6	13,4	3,3	1,2	0	7,3	67	105,2	163,9	714,1
Anamur	202,8	145,8	94,8	46,4	25,5	5,4	4,7	4,2	20,6	78,1	128	216,3	972,6
Silifke	111,9	84,1	43,8	29,4	35,7	7	7,3	0,9	19,8	40,6	83,4	136,9	600,8

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü verilerinden düzenlenmiştir.

Tablo 5'te görüldüğü gibi Mersin'de muzun yetiştiği yerlerde yıllık yağışlar 600 mm. (Silifke) ile 972 mm. (Anamur) arasında değişmekte olup yağışlar genellikle yılın ilk dört ayı ile son üç ayında yoğunlaşmaktadır. En yüksek yıllık yağış ortalaması Anamur'da gerçekleşmiş (972,6 mm.) olup, burayı sırasıyla Aydıncık, Erdemli ve Silifke izlemektedir. Yaz ayları ise oldukça kurak geçmektedir. Muzun yıllık 2000 – 2500 mm. yağışın olduğu yerlerde yetiştiği düşünülecek olursa, yağış miktarları oldukça yetersizdir. Muzun yetiştiği yerlerde aylık minimum yağış miktarı 50 mm. olmalıdır. Mersin'de bu değerlere ancak Ekim, Kasım, Aralık, Ocak, Şubat, Mart ve bazı merkezlerde Nisan aylarında ulaşılmakta, diğer aylarda mutlak bir kuraklık gözlenmektedir. Bu durum, muzun yetişmesinde düşük sıcaklıklar kadar etkili olmakta, bitkinin su ihtiyacı sulamayla bertaraf edilmektedir. En yaygın sulama yöntemi ise damlama sulama yöntemidir. Bu yöntemle hem su tasarrufu sağlanmakta hem de bazı gübreler suyla birlikte verilebilmektedir. Ayrıca ülkemizde, teraslama ile yamaçlarda oluşturulan muz bahçelerinde bir veya daha fazla su havuzu oluşturulmuştur. Çoğu kez tankerlerle getirilen su, bu havuzlara doldurulmakta ve hortumlar yardımıyla bitkinin su ihtiyacı karşılanmaktadır.

Fotoğraf 1: Örtüaltı Yetiştiricilikte Tesis Edilmiş Damlama Sulama Örneği

Fotoğraf 2: Sulama İçin Tesis Edilmiş Olan Su Havuzlarından Bir Görünüm

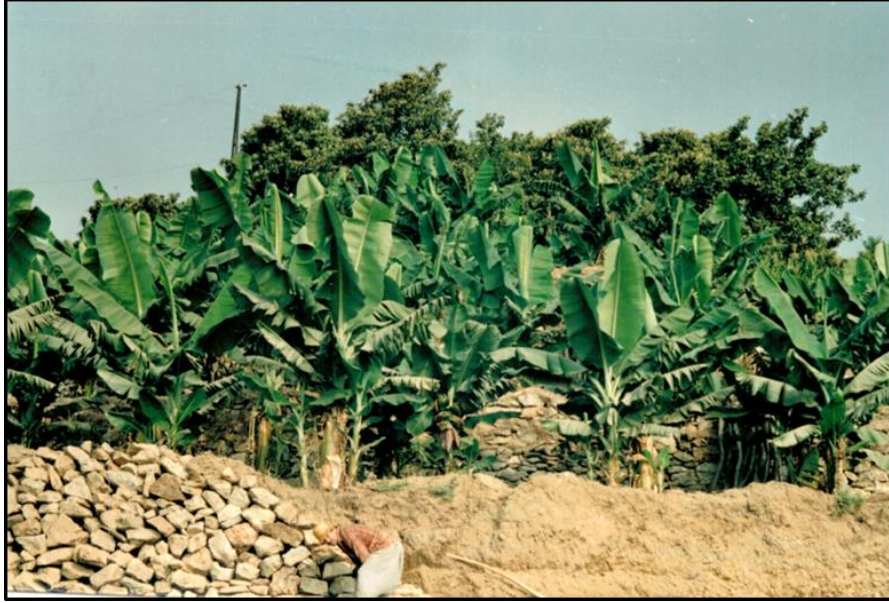
Muz yetiştiriciliğinde nem oranı da yüksek olmalı zira sahip olduğu geniş yapraklarıyla oldukça fazla buharlaşmaya sebep olmakta, dolayısıyla su isteği artmaktadır. Muz için nispi nemlilik oranı % 60'dan aşağı düşmemeli, % 60 ve daha üzerinde bulunmalıdır. Yüksek nem oranı bazı hastalıkların gelişmesi ve yayılmasına da sebep olacağından ve dolayısıyla muzun sağlıklı gelişimini engelleyeceğinden % 90'ın üzerindeki nem oranı da sakıncalıdır. Mersin'de muzun yetiştiği alanlarda nispi nemlilik oldukça uygundur. Muz yetiştirme alanlarında tespit edilen rasat değerlerine göre, nispi nemlilik muzun isteği olan % 60'lık değerlerin çevresinde yer almaktadır.

Rüzgarlar ve fırtınalar yaygın olarak muzun sahip olduğu geniş yapraklar üzerinde etkili olmakta, yaprakların yırtılmasına veya parçalanmasına sebep olmaktadır. Zaman zaman şiddetli esen rüzgarların etkisiyle yalancı gövdenin kırıldığı hatta bitkinin kökünden söküldüğü de görülmüştür. Bu tür alanlarda rüzgar kırınlar oluşturmak amacıyla uzun boylu muz dikilmektedir.

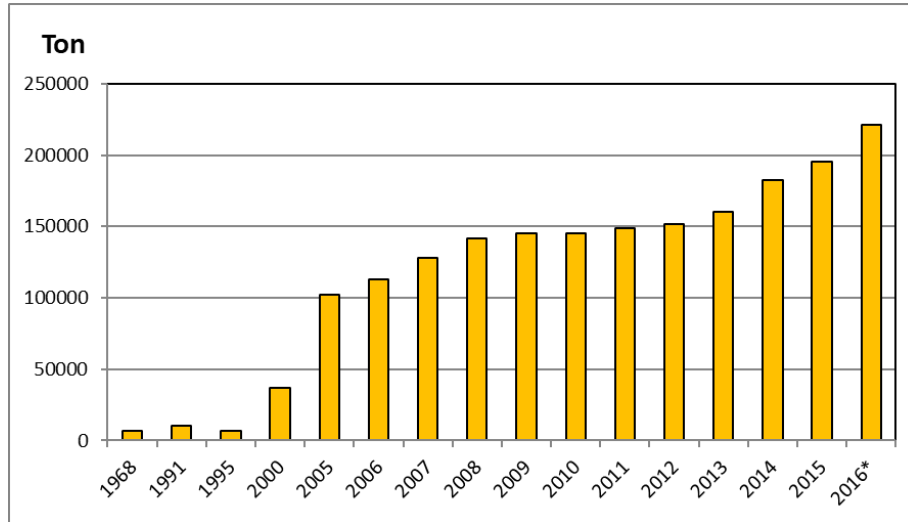
Toprak özellikleri açısından baktığımızda muz, seçici bir bitkidir. Derin ve geçirimli, kumlu – tınlı, hafif alkali karakterde, organik madde bakımından zengin topraklar muz yetiştiriciliği için idealdir (Kozak, 2003). Muz için toprakta su birikimi istenmediği gibi yeraltı su seviyesi de yüksek olmamalıdır. Bu şartların bulunduğu yerlerin de iyi drene edilmesi gerekmektedir. Tüm bu şartlar göz önüne alındığında muz için en ideal topraklar alüvyal topraklardır. Ayrıca pH değeri 6 – 6.5 olan topraklar uygun olmakla birlikte, pH derecesinin daha düşük olduğu topraklarda da yetişir. Yüksek alkali karaktere sahip topraklarda fosfor ve potasyum alımı zorlaşmaktadır. Tuza karşı da oldukça hassas olan muz bitkisi, yorgun topraklarda iyi gelişmemektedir. Bu sebeple bahçe tesisi yapılacak yerin toprağı ve kullanılacak suyun tuzluluğu

mutlaka analiz ettirilmeli, muz bahçeleri 5 – 10 yılda bir yenilenmeli ve birkaç yıl dinlendirilmelidir. Bu uygulama ise ülkemizde çoğu kez ihmal edilmektedir (Balıcı Akova ve Şahin, 2017).

Anamur'da toprakların büyük bölümü nötr (6.6 – 7.5) ve hafif alkali topraklardan oluşup, killi – tınlı yapıya sahip genelde orta derecede organik maddeye sahiptir. Erdemli'de ise her ne kadar kumlu, tınlı, killi – tınlı ve killi topraklara rastlansa da ekseri tınlı ve killi topraklar hakimdir. Toprak pH değerleri ise 7.1 ila 8.7 arasında değişmekte olup orta alkalidir (Balıcı Akova ve Şahin, 2017).

Fotoğraf 3: Muz Yetiştirmek Amacıyla Yeni Tesis Edilmiş Teraslama Çalışmaları

Şekil 1: Seçilmiş Yıllara Göre Mersin'de Muz Üretim Miktarının Gelişimi

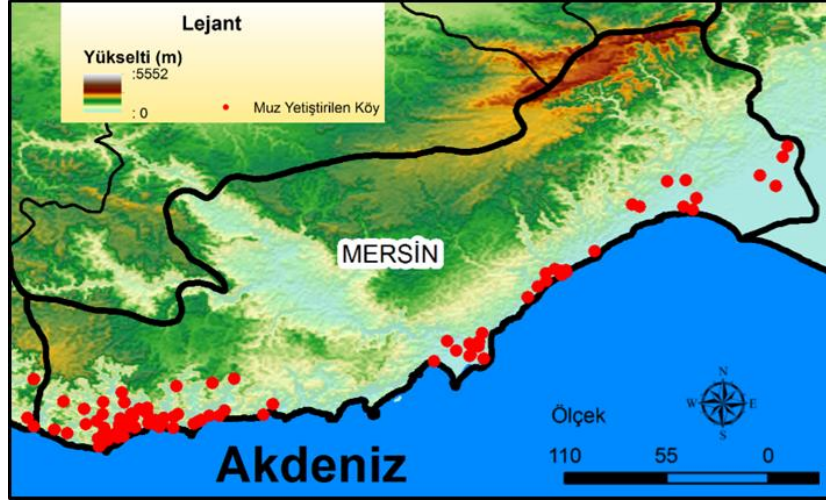
Kaynak: TÜİK ve Mersin Tarım İl Müdürlüğü verilerinden düzenlenmiştir. (2016 Yılı verisi tahminidir).

Mersin'de Muz Yetiştiriciliğinin Coğrafi Dağılımı

Mersin'de ilçeler ölçeğinde muz yetiştiriciliğini detaylandırmadan önce il genelindeki durumun tarihsel süreçteki gelişimine kısaca bakacak olursak ilde 1990'lara kadar sadece Anamur ile sınırlı kalan faaliyet daha sonra ilk olarak Bozyazı'ya devamında da Erdemli'ye yayılmış ve nihayet 2015'e gelindiğinde 7 ilçede yapılabir hal almıştır. 1968'de Mersin'de 4.000 da.'lık alanda 7.000 ton muz üretimi gerçekleşmiştir. Üretimin tamamı günümüzde alanı büyük ölçüde daralmış olan Anamur Muzu (Yerli Muz) çeşidinden olup 2000'lere değin bu çeşidin üretimi ağırlıklı olarak yapılagelmıştır. Mersin'de muz üretiminde özellikle 2000'den sonra çok hızlı bir gelişme yaşanmıştır. 2005'ten sonra 100 bin tonun altına düşmeyen üretim zaman zaman durağan bir sürece girmiş olsa da 2012'den sonra düzenli bir artış

eğiliminde olmuştur (Şahin ve Kendirli, 2012). 2015'e gelindiğinde ise 34.182 da.'lık alanda 195.381 tona ulaşan muz üretiminin 2016'da 221.064 ton olması öngörülmektedir ki bu değerle Mersin'de ilk defa muz üretimi 200 bin tonun üzerine çıkmış olacaktır (Şekil 1).

Mersin'deki muz yetiştiriciliğinin dağılımına baktığımızda, üretimin tamamı dağların güneye bakan yamaçları ile deniz seviyesine yakın olan kıyı kesimi boyunca uzandığı görülmektedir (Şekil 2). Anamur ve Bozyazı'da iç kesimlere doğru vadiler boyunca uzanılmış olmakla birlikte, benzer şekilde Adana sınırında da muz yetiştiriciliği iç kesimlere doğru sokulabilmektedir.

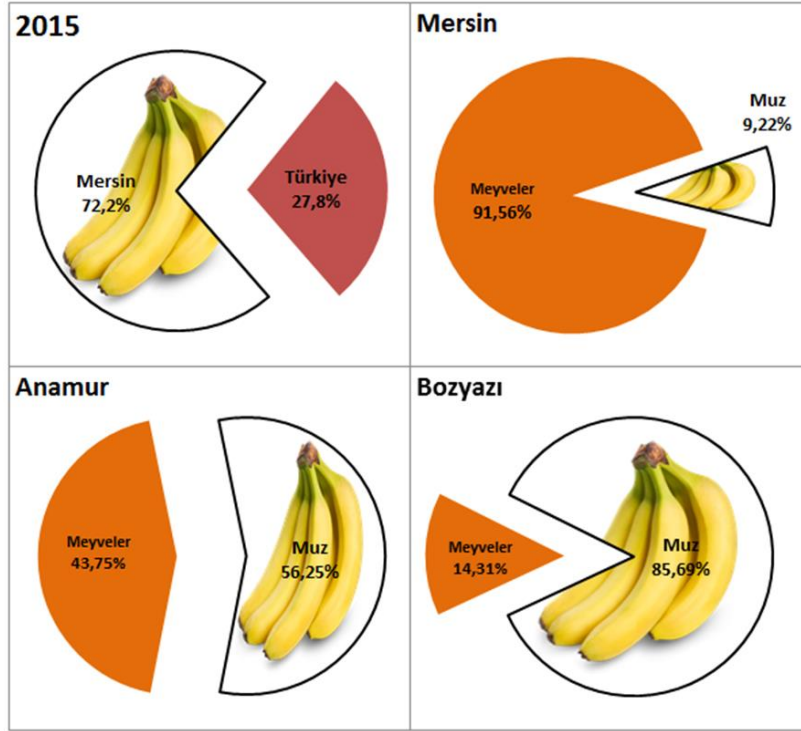
Şekil 2: Mersin'de Muz Yetiştiriciliği Yapılan Köylerin Dağılımı

2015 itibarıyla Mersin'in 7 ilçesinde muz yetiştiriciliği yapılmış olup 140.412 tonluk muz üretimiyle Anamur ilk sırada yer almaktadır. Anamur'daki söz konusu üretim, diğer tüm ilçelerin muz üretiminin 2 katından fazladır (Tablo 6). Erdemli, Silifke, Toroslar ve Yenişehir'de muz yetiştiriciliğinin tamamı örtüaltında gerçekleşirken Anamur, Bozyazı ve Aydınçık'ta sınırlı alanlarda da olsa açıkta yetiştiricilik söz konusudur. Dekara 6.000 kg.'lık verimle Bozyazı, Erdemli ve Silifke ilk sıralarda yer almakta olup 4.526 kg/da.'lık verimle Yenişehir son sırada yer almaktadır. Aynı yıl Türkiye ortalama muz veriminin 4.633 kg/da. olduğu düşünüldüğünde Mersin ilçelerinin bu alanda yüksek verimleriyle de dikkat çektikleri söylenebilir.

Tablo 6: 2015 Yılı Mersin Muz Yetiştiriciliğinin İlçelere Göre Miktarı					
İl	İlçe	Toplam Muz Ekim Alanı (da.)	Örtüaltı Muz Ekim Alanı (da)	Üretim (Ton)	Verim (kg/da.)
Mersin	Anamur	25.000	22.000	140.412	5.616
	Bozyazı	8.000	6.550	48.000	6.000
	Erdemli	950	950	5.700	6.000
	Silifke	118	118	708	6.000
	Aydınçık	70	50	350	5.000
	Toroslar	25	25	125	5.000
	Yenişehir	19	19	86	4.526
	Toplam	34.182	29.712	195.381	5.716

Kaynak: TÜİK, 2017.

2015 yılı verilerinden hareketle uzun yıllar muz yetiştiriciliğinin en fazla yapıldığı il olan Mersin Türkiye toplam muz üretiminin kabaca $\frac{3}{4}$ 'üne yakını (% 72,2'sini) sağlamaktadır. Aynı yıl Mersin'de üretilen toplam 2.119.243 tonluk meyvenin ise yaklaşık % 10'unu muz oluşturmaktadır (Şekil 3). İldeki muz üretiminin yoğunlaştığı en önemli merkez olan ve muz ile özdeşleşmiş olan Anamur'da ise toplam meyve üretiminin (249.624 ton) % 56,25'ini muz oluşturmaktadır. Anamur'dan sonra 2. sırada yer alan Bozyazı'daki duruma baktığımızda ise 2015'te toplam 56.013 ton meyve üretilmiş olup bunun % 85,7'sini tek başına muz oluşturmaktadır. Bu açıdan Bozyazı meyve üretiminde muzun hakim zirai ürün olduğu net bir şekilde ifade edilebilir. Gazipaşa'da ise toplam meyve üretiminin (93.379 ton) % 43,4'ünü muz teşkil etmektedir. Muz yetiştiriciliği yapılan sahalarda gerek örtüaltında gerekse açıkta, muzun en önemli rakibi çilektir.

Şekil 3: 2015 İtibariyle Mersin'in Türkiye Muz Üretimindeki Payı ve Seçilmiş Merkezlerin Muz Üretimlerinin Toplam Meyve Üretimlerine Göre Oranı

Kaynak: TÜİK'in 2017 verilerinden düzenlenmiştir.

Anamur

Anamur hem muz ekim alanı, hem de alınan verim açısından Türkiye ortalamasının üzerindedir. Anamur'da muz yetiştirilen alanların Alanya ve Gazipaşa ile karşılaştırıldığında oldukça düz oldukları görülür. İlçede muzun yetiştirildiği eğimli alanlar, genellikle Gazipaşa'ya doğru Anamur'un batısındaki alanlardır. Kaladıran mevkiinde fazla geniş olmayan bir düzlük ve takiben arkası kuzeye kapalı, eğimli alanlarda yetişen muz, doğuya doğru benzer nitelikteki küçük koy ve yamaçlarında yetişmekte, Anamur'daki düzlüğe ulaşıldığında yer yer açıkta, ancak genelde örtüaltında yetişmektedir. Anamur'da muz yetiştiriciliği ağırlıklı olarak deniz seviyesi ile 36 m. arasında gerçekleşmektedir. Yetiştiricilik özellikle vadiler boyunca (Anamur Çayı gibi) 8 – 9 km. kadar iç kesimlere sokulabilmektedir.

Şekil 4: Anamur'da Muz Ekim Alanlarının Uydu Görüntüsü

Anamur'da muz ziraatının önemli bir özelliği ekseri örtüaltında yapılmasıdır. Örtüaltında yapılan muz yetiştiriciliği ile verim ve kalite de oldukça yükselmektedir. En önemli fark birim alandan iki katından fazla verim alınmasıdır. Özellikle son yıllarda, muzdaki aroma ve büyüklük gibi özellikler ithal muzdu yakalamaya başlamıştır. Bu durum, fiyattaki iyileşmeyi de beraberinde getirmektedir. Artık iç pazarda yerli üretim muzdu daha yaygın olarak görebilmekteyiz.

Anamur'da 1990'da çilek yetiştiriciliği birinci, örtüaltı sebze yetiştiriciliği ikinci ve muz üçüncü sırada yer almıştır. 2015'e gelindiğinde ise muz açık ara farkla sadece meyveler arasında değil tüm sebzelerle kıyaslandığında da yörede en fazla yetiştirilen tarım ürünü olmuştur.

Fotoğraf 4: Anamur'da Ovalık Sahadaki Örtüaltı Muz Yetiştiricilik Alanları

1967 yılında don olayının görülmesi sebebiyle, 1968 yılında üretim oldukça düşmüştür. Yine 1991 ve 1992 yıllarındaki don olayları sonucu gerek üretim ve gerek verimde önemli düşüşler kaydedilmiştir. Hava şartlarının iyi gitmesi ve ürünün gelir getirmesiyle 1995 yılında yeni muz bahçeleri ve seralar tesis edilmiştir. Anamur'da 1995'te 1.450 dekar olan muz alanı, 2010'da 18.000 dekara çıkmış ve 2015'te de 25.000 dekara ulaşmıştır (Tablo 7). Muz yetiştirilen alanlar 1995 ile 2015 yılı arasında 17 kattan fazla artış göstermiştir.

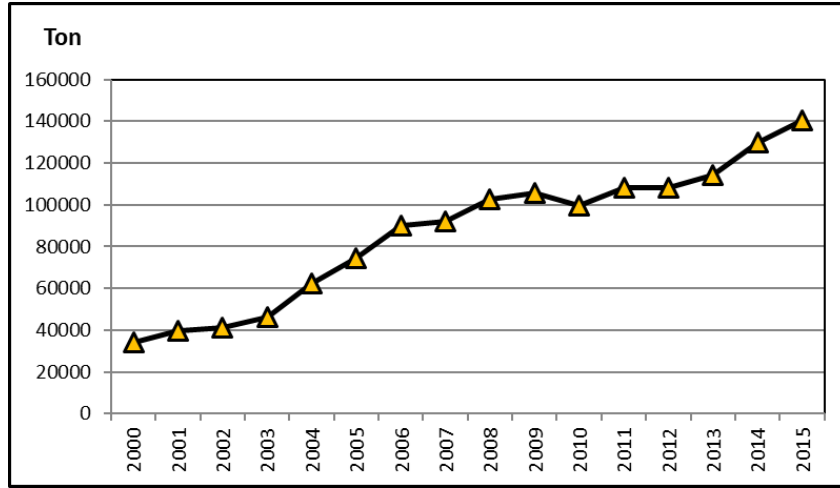
Tablo 7: Anamur'da Yıllar İtibariyle Muz Üretim Alanları ve Üretim Miktarları

Yıl	Muz Ekim Alanı (da.)	Toplam Muz Üretimi (Ton)	Muz Verimi (kg/da.)
1995	1.450	5.400	3.724
2000	5.980	34.165	5.713
2005	12.670	74.331	5.867
2010	18.000	99.840	5.547
2011	18.000	108.000	6.000
2012	18.000	108.000	6.000
2013	19.000	114.000	6.000
2014	22.000	129.753	5.898
2015	25.000	140.412	5.616

Kaynak: TÜİK'in 1995 – 2015 yılları arası verilerinden düzenlenmiştir.

Anamur'un Türkiye toplam muz ekim alanı içindeki payı % 42,8 ve toplam üretimindeki payı ise % 51,9'dur. İlçe hem ekim alanları içinde hem de üretim itibariyle Türkiye'de 1. sırada yer almaktadır. İlçedeki muz üretiminin son 15 yıldaki seyrine bakacak olursak, 1995'te 5.400 ton olan muz üretimi, 2005'de 74.331 tona, 2013'de 114.000 tona ve 2015 yılında da 140.412 tona ulaşmıştır (Şekil 5). Muz üretimi 1995 – 2015 yılı arasında 26 kat artış göstermiştir. 2015'teki 140.412 tonluk üretimin % 94'ü (132.000 ton) örtüaltında gerçekleştirilmektedir (TÜİK, 2017).

MERSİN MEYVECİLİĞİNDE MUZUN YERİ VE ÖNEMİ

Şekil 5: Yıllar İtibariyle Anamur'da Muz Üretim Miktarı

Mahalleler ölçeğinde ekim alanlarını incelediğimizde, geçmişte en geniş muz yetiştirilen alanlara sahip olan Anıtlı, Uçarı ve Örenbel gibi yerleşmeler günümüzde ilk sıraları başka yerleşmelere bırakmışlardır. 2015 itibariyle ilk sırada Ortaköy yer alırken onu Malaklar, Nasraddin, Kalınören, Bozdoğan, Yıldırımbeazıt, Sultanalaaddin, Köprübaşı, Emirşah ve diğerleri takip etmektedir. Ortaköy'de 1990'da 201 da.'lık alanda 770 ton ürün elde edilmiştir (Balcı Akova, 1997). Günümüzde ise Ortaköy 1.292 da.'lık muz ekim alanıyla, Anamur'daki toplam muz üretim alanlarının % 9,3'ünü kapsarken, Malaklar % 9,2'sine, Nasraddin % 6,2'sine, Kalınören % 6'sına, Bozdoğan % 5,8'ine ve Yıldırımbeazıt'ta % 5,5'ine sahiptir.

Tablo 8: Anamur Mahallelerinin 2015 Yılı İşletme Sayıları ve Büyüklükleri

Mahalleler	İşletme Sayısı	Alan (da.)	Ortalama İşletme Büyüklüğü (da.)	Mahalleler	İşletme Sayısı	Alan (da.)	Ortalama İşletme Büyüklüğü (da.)
Ortaköy	161	1.292,5	8,0	Çeltikçi	32	164	5,1
Malaklar	142	1.274	9,0	Evciler	31	210	6,8
Kalınören	120	825	6,9	Çarıklar/Merkez	28	184	6,6
Nasraddin	116	864	7,4	Göktaş	25	159,5	6,4
Bozdoğan	93	800	8,6	Ören/Kuzeyyurt	21	184	8,8
Köprübaşı	86	591	6,9	Çarıklar/Efeler	17	168	9,9
Yıldırımbeazıt	84	756	9,0	Demirören	17	79	4,7
Kızılaliler	82	492,5	6,0	Ören/Ortaköy	16	103	6,5
Sultanalaaddin	81	617,6	7,6	Güneybahşiş	15	91,4	6,1
Bahçe	71	439	6,2	Yalievleri	11	100,5	9,1
Emirşah	70	575	8,2	Kaşdışlen	6	79,6	13,3
Alataş	67	414	6,2	Ören/Batıkent	4	19,5	4,9
Karadere	63	449	7,1	Çamlıpınar Alanı	4	19	4,8
Yeşilyurt	61	352,5	5,8	Çataloluk	4	17,4	4,4
Çarıklar/Kocadut	55	367	6,7	Ören/Nasraddin	3	11,6	3,9
Gercebahşiş	50	339	6,8	Çarıklar	2	12,7	6,3
Uçarı	48	473	9,9	Sarıdana	2	7,8	3,9
Güleç	46	392	8,5	Korucuk	1	6,2	6,2
Ovabaşı	43	328	7,6	Aşağı Kükür	1	2,5	2,5
Karalarbahşiş	35	221	6,3	Çamlıpınar	1	1,5	1,5
Anıtlı	34	376	11,1	Anamur Ort.	-	-	7,5

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2017.

İşletme sayılarını değerlendirecek olursak, Ortaköy 161 işletme ile ilk sırada yer almaktadır (Tablo 8). 2015 itibariyle işletmelerin % 8,7'si Ortaköy'de % 7,7'si Malaklar'da, % 6,5'i Kalınören'de ve % 6,3'ü de Nasraddin'dedir. Diğer köy ve mahallelerde işletmeler % 5 ve daha az oranlarla yer almaktadır. Anamur'da ortalama işletme büyüklüğü 7,5 dekadır. İşletme büyüklükleri farklılık göstermektedir. Köy bazında ortalama işletme büyüklükleri 1,5 dekar (Çamlıpınar) ile 13,3 dekar (Kaşdışlen) arasında değişmektedir. Mesela Aşağı Kükür'de 1 işletme 2,5 dekar alana sahipken, Çamlıpınar'da 1,5 dekar, Korucuk'ta ise 6,2 dekadır (Tablo 8).

Fotoğraf 5: Anamur'da Modern Bir Örtüaltı Muz Yetiştiricilik Tesisi

Bazı yıllar bazı mevkilerde muz yetiştiriciliği terk edilmesine rağmen, hava şartlarındaki düzelme ve fiyat istikrarı ile yeni muz alanları tesis edilmiştir. Muz yetiştiriciliğinin değişim gösterdiği bazı mevkilere Çeltikçi, Çarıklar, Bozdoğan, Ovabaşı, Köprübaşı gösterilebilir. Ayrıca 1995 yılından günümüze doğru gelindiğindeyse Malaklar, Gercebahşiş, Evciler ve Demirören gibi köylerin de bu tarihten sonra muz yetiştiriciliğine geçtiği görülür. Hatta Malaklar günümüzde alan ve işletme sayıları itibarıyla 2. sırada yer almaktadır.

Fotoğraf 6: Anamur'da Muz Sarartma Tesislerindeki İşlemlerden Bir Görünüm

2016 yılı itibarıyla Anamur'da toplam 119 tane muz paketleme tesisi bulunmakta olup bunlardan 88 tanesinde sarartma tesisi (odası) bulunmakta, 31 tanesinde de sadece paketleme yapılmaktadır.

Bozyazı

Daha önceleri Anamur'a bağlı olan Bozyazı'da da muz yetiştiriciliği çok eskiye inmektedir. Hatta muzun 1930'lu yıllarda kereste tüccarları tarafından önce Bozyazı'ya getirildiği de söylenmektedir. Günümüzde Bozyazı'nın Türkiye toplam muz ekilen alan içindeki payı % 13,7 ve ülke muz üretimindeki payı ise % 17,7'dir. Bozyazı'da muz yetiştiriciliği genelde örtüaltında yapılmaktadır. Muz üretimi hemen hemen merkez ilçe sınırlarıyla sınırlanmakta, kuzeyi kapalı düz alanlarda gerçekleştirilmektedir.

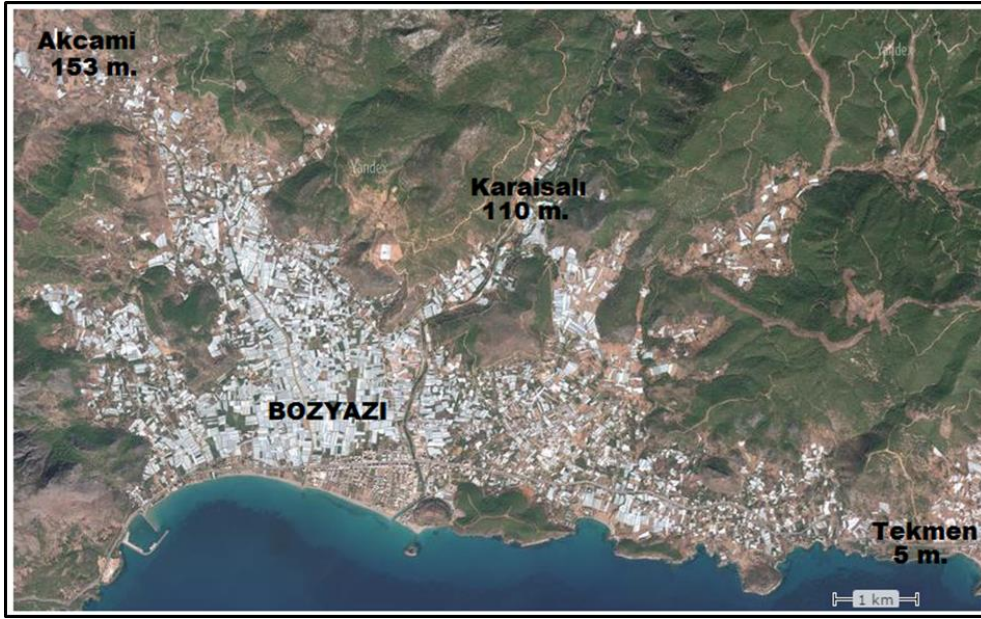
Hava şartlarının olumsuzluğu Bozyazı’da da kendini göstermiş 1990 – 91’de 1.290 ton olan üretim 1991 – 1992’de ancak 1.320 tona ulaşmış, açıkta muz yetiştirme alanları gittikçe azalmıştır. Anamur’da olduğu gibi üretim sebze üretimine kaymıştır, ayrıca üretim istatistikleri değerlerde de görüldüğü gibi bitkinin soğuk hava şartlarından korunduğu, verimin daha kaliteli olduğu seralarda alan ve miktar olarak artmıştır.

Tablo 9: Bozyazı’da Yıllar İtibarıyla Muz Yetiştiricilik Değerleri

Yıl	Muz Ekim Alanı (da.)	Muz Üretimi (Ton)	Muz Verimi (kg/da.)
1995	300	1.050	3.500
2000	750	3.000	4.000
2005	5.500	27.500	5.000
2010	6.600	44.300	6.712
2011	6.600	38.800	5.879
2012	6.600	39.300	5.955
2013	7.000	42.000	6.000
2014	8.000	47.974	5.997
2015	8.000	48.000	6.000

Kaynak: TÜİK’in 1995 – 2015 yılları arası verilerinden düzenlenmiştir.

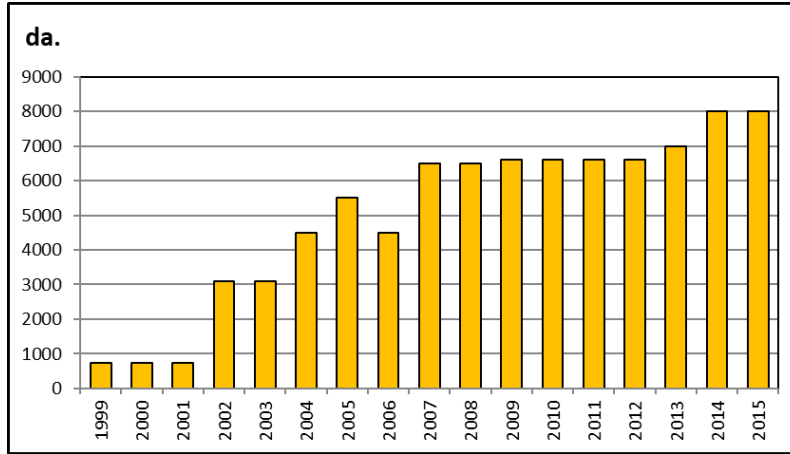
Doksanlı yılların ilk yarısında gözlenen durağan evre 2000’li yıllardan sonra değişmiş ve muz ziraatı canlanmaya başlamıştır. Bozyazı’da muz yetiştirilen alanlar 1999 yılında 750 dekar iken, 2005 yılında 5.500 dekara, 2007’de 6.500 dekara ulaştıktan sonra 2013 yılına kadar hemen hemen artış göstermemiş, 2013 yılında 7.000 dekara, 2014 ve 2015 yıllarında 8.000 dekara çıkmıştır (Tablo 9). Muz üretim alanları 1999 ile 2015 yılları arasında yaklaşık 11 kat artış göstermiştir. Bozyazı’daki toplam ekim alanlar içinde % 0,53’lük paya sahipken, 2015’te bu oran % 12,64’e çıkmıştır.

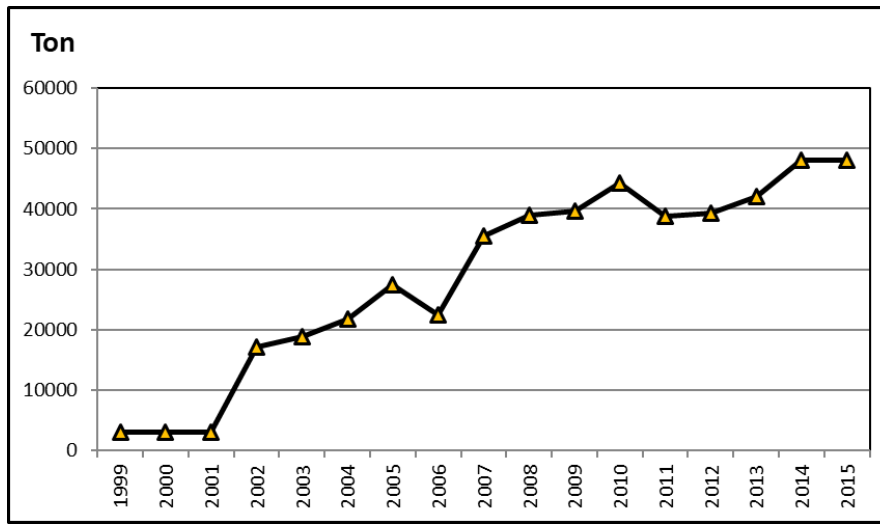
Şekil 6: Bozyazı’da Muz Üretim Sahaları ve Mahallelere Göre Yükselteleri

Bozyazı’da ilçe merkezinden başlayarak Bayat Deresi boyunca kuzey – kuzeydoğuya doğru Karaisalı’ya; Bozyazı’nın kuzeybatısında iç kesimlere doğru kademeli bir şekilde artarak Akcamı’ye kadar muz yetiştiricilik alanları ekseriyetle örtüaltında hat boyunca uzanmaktadır. Bozyazı’da Tekmen (Doğancılar)’den batıda Beyreli Mahallesi’ne kadar kesintisiz bir şekilde muz ekim sahası uzanmaktadır. Bozyazı’da diğer ilçelerden farklı olarak sahil şeridinde yerleşmeler önemli bir yer işgal etmeye başlamış olup muz ekim sahalı ekseriyetle Mersin – Antalya karayolunun kuzeyinden itibaren başlamaktadır. Bu kapsamda ilçe için 5 – 153 m.’ler arasında muz yetiştiriciliği yapıldığı ifade edilebilir.

Bozyazı’da üretim, ekim alanına paralel bir artış sergilemektedir. 1999 yılında 3.000 ton olan üretim, 2002 yılında 17.100 tona, 2010’da 44.300 tona ulaşmış, 2011 yılında üretimde düşüş yaşanmakla birlikte bu yıldan sonra tekrar artışa geçerek 2015 yılında 48.000 tona çıkmıştır (Şekil 7 – 8). 1999 ile 2015 yılları arasında üretimde 16 kat artış göstermiştir. Örtüaltı muz üretimi de aynı devre içinde 3.900 tondan 39.300 tona çıkmıştır.

Şekil 7: Yıllar İtibariyle Bozyazı'da Muz Yetiştirilen Alanlar

Şekil 8: Yıllar İtibariyle Bozyazı'da Muz Üretim Miktarı

Bozyazı'da muz yetiştiriciliği en fazla Denizciler'de 708.019 dekar alanda yapılmakta olup, onu Gürlevik, Karaisalı, Merkez, Beyreli, Kaledibi, Kötekler, Çubukkoyağı ve Çopurlu takip etmektedir. Diğer mahallelerde muz yetiştirilen alanlar toplamda 150 dekarın altındadır. Bozyazı'da muz yetiştiriciliği yapılan alanların % 13,9'u Denizciler'de, % 12,1'i Gürlevik'te, % 10'u Karaisalı'da, % 9'u Merkez'de, % 8,9'u Beyreli'de, % 5,9'u Kaledibi'nde ve % 5,8'i de Kötekler'de bulunmaktadır. Diğer mahallelerin payı % 5'in altındadır. En fazla işletme sayısı da Denizciler ve Gürlevik'te olup, bunları Karaisalı, Merkez, Beyreli, Kaledibi, Kötekler, Çubukkoyağı, Çopurlu ve Kömürlü izlemektedir. Diğer yerleşmelerde ise tablo 10'da da görüldüğü üzere işletme sayısı 30'un altındadır. Toplam işletmelerin % 14,2 si Gürlevik'te % 14,2'si Denizcilerde, % 9,1'i Karaisalı'da, % 8,3'ü Merkez'de ve % 7,7'si de Beyreli'dedir.

Tablo 10: Bozyazı Mahallelerinin 2015 Yılı İşletme Sayıları ve Büyüklükleri

Mahalleler	İşletme Sayısı	Alan (da.)	Ortalama İşletme Büyüklüğü (da.)	Mahalleler	İşletme Sayısı	Alan (da.)	Ortalama İşletme Büyüklüğü (da.)
Denizciler	139	708	5,1	Bozyazı/Sıcakyurt	23	68,5	3,0
Gürlevik	139	616	4,4	Gözce	20	110	5,5
Karaisalı	89	510	5,7	Bozyazı	18	59,4	3,3
Merkez	81	458	5,7	Narince	18	79,6	4,4
Beyreli	75	453	6,0	Tekmen/Akdeniz	15	89	5,9
Kaledibi	58	298	5,1	Akcamı	10	60,6	6,1
Kötekler	53	295	5,6	Gözsüzce	8	100	12,5
Çubukkoyağı	48	232	4,8	Akyaka/Örtülü	6	27	4,5
Çopurlu	46	198	4,3	Ustalar	5	17	3,4
Kömürlü	33	115,5	3,5	Tekedüzü	5	49,5	9,9
Tekmen/Limanağzı	29	139	4,8	Lenger	4	32	8,0
Akyaka/Merkez	28	183	6,6	Tekmen/Doğancılar	4	16,5	4,1
Derebaşı	24	173	7,2	Bozyazı Ortalaması	-	-	5,2

Bozyazı’da ortalama arazi büyüklüğü 5,2 dekar olup işletme büyüklükleri ilçe içinde değişiklik göstermektedir. Bu büyüklük ortalama 3 dekar ile 12,5 dekar arasında değişmektedir. Köy bazında bazı ortalama işletme büyüklüklerini vermek gerekirse; Sıcakyurt’ta 3 dekar, Lenger’de 8 dekar, Tekedüzü’de 9,9 dekar, Karaisalı’da 5,7 dekar ve Beyrelî’de 6 dekar (Tablo 10).

Fotoğraf 7: Bozyazı’da Geniş Alan Kaplayan Örtüaltı Muz Yetiştiricilik Alanları

Erdemli

Hava şartları sebebiyle Anamur ve Gazipaşa’ya nazaran daha zorlanarak yapıldığı Erdemli’de, muz yetiştiriciliği diğer ekonomik faaliyetlere kıyasla gerilerde kalmıştır. Bilindiği gibi batıdan doğuya, yani Anamur’dan Mersin’e doğru ilerledikçe iklimde nispeten bir değişme görülmekte, donlu günlerin sayısı ve soğuk havalardan etkisi artmaktadır. İlçede geçmişte diğer yerlerden farklı olarak sınırlı alanlarda, uzun muz, halkın tabiriyle eşek muzunu yetiştirilmekteyken günümüzde muz yetiştirilen alanlarda tekrar artış görülmektedir.

Tablo 11: Erdemli’de Yıllar İtibariyle Muz Yetiştiriciliği Değerleri

Yıl	Muz Ekim Alanı (da.)	Toplam Muz Üretimi (Ton)	Muz Verimi (kg/da.)
1995	80	140	1.750
2000	20	35	1.750
2005	30	53	1.767
2010	350	630	1.800
2011	350	2.100	6.000
2012	659	3.945	5.987
2013	700	4.153	5.933
2014	800	4.800	6.000
2015	950	5.700	6.000

Kaynak: TÜİK’in 1995 – 2015 yılları arası verilerinden düzenlenmiştir.

1964 yılında 380 dekar olan muz yetiştirilen alanlar 1968’de ise 450 dekar olmuştur. Yine aynı şekilde muz üretimi de buna paralel olarak 250 tondan 270 tona ulaşmış ve bu tarihten sonra Erdemli’de muz ziraatı hızla gerilemeye başlamış ve artık muz yetiştiriciliği istatistiki çalışmalara girmeyecek düzeye inmiştir. Muz yetiştiriciliği tamamen yok olmamakla birlikte söz konusu dönemde ilçede tek tük veya birkaç bahçe halinde yer aldığını ve artık ticari önemini kaybettiğini söylemek mümkündür. İlçede 1995 yılı itibariyle muzun tekrar yetiştirilmeye başlandığı görülmektedir. Aynı yıl itibariyle muz ekim alanları Erdemli’de toplam 80 dekar iken, 2005’te 30 dekara gerilemiş, 2010 yılında ise 10 katından fazla bir genişlemeyle 350 dekara kadar çıkmışsa da toplam içerisindeki payı çok küçüktür. Erdemli’de son yılların en geniş ekim alanına 2015’te 950 dekarla ulaşılmış olmakla birlikte toplam meyve alanları içerisinde muzun payı % 1’i dahi bulamamıştır (Tablo 11). Aynı yıl toplam tarım alanları içerisindeki payı ise ancak % 0.33’tür. Bu durum tamamen verimlilikle ilgilidir. Zira muz, ilçede diğer ürünlerle mücadele edememektedir. Ayrıca muzun Erdemli’de fazla gelişme imkanı bulamamasında halk daha garantili bulduğu narenciye ve sebzeciliğe yönelmiş, özellikle örtüaltı yetiştiriciliğinin gelişmesiyle yılda iki üç kez ürün alma imkânı daha cazip gelmiştir. Böylece muz ziraatı diğer zirai faaliyetlerin çok gerisinde kalmıştır. İklimi ve denizi ile oldukça çekici olan bu sahalar insanlar için çekim sahası olmuş ve buralarda

turistik tesisler, siteler inşa edilmeye başlamıştır. Bir tarafta söz konusu değişim sürerken 1999 öncesinde sıfırlanan muz üretimi, 1999 sonrasında tekrar yapılar duruma gelmiş, son yıllarda muz yetiştirilen alanlarda düzenli fakat sınırlı bir artış söz konusu olmuştur.

Muz üretimine baktığımızda Erdemli’de 1995’te 140 ton olan üretim, 1999’da 35 tona gerilemiş, 2002’de 53 tona, 2010’da da 630 tona kadar çıkmıştır (Tablo 11). Bundan sonra muz üretimi ilçede düzenli olarak artmış, 2012’de 3.945 tona ve 2015’te 5.700 tona çıkmıştır. İlçe muz üretiminde 163 kat artış görülmektedir. Örtüaltı muz üretimi 2003’ten sonra gerçekleşmiş, üretimdeki artış da buna paralel olarak gerçekleşmiştir. İlçede açıkta üretim hemen hemen yok gibidir. Erdemli, Türkiye toplam muz ekim alanı içinde % 1,6 ve ülke muz üretiminde de % 2,1’lik paya sahiptir. Esasında 2015 yılı itibariyle Erdemli meyveciliğindeki ürün desenine baktığımızda 5.700 tonluk üretimiyle muz, elma, şeftali, portakal ve limonun ardından 5. sırada yer almakta olup, muzun payı % 1.58’dir.

Tablo 12: Erdemli Mahallelerinin 2015 Yılı İşletme Sayıları ve Büyüklükleri

Mahalle	İşletme Sayısı	Alan (da.)	Ortalama İşletme Büyüklüğü (da.)	Mahalle	İşletme Sayısı	Alan (da.)	Ortalama İşletme Büyüklüğü (da.)
Lemas	78	846	10,8	Kargıcak	2	7,5	3,8
Koyuncu	37	154	4,2	Tırtar	2	5,6	2,8
Türbe	19	105	5,5	Çeşmeli	1	19	19,0
Kocahasanlı	6	28	4,7	Tabiye	1	2,8	2,9
Yüksek	4	15	3,8	Merkez	1	0,6	0,6
Alata	2	24	12,2	Erdemli Ort.	-	-	7,9

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2017.

Mahalleler bazında baktığımızda; muz yetiştirilen alanların en fazla Lemas’ta olduğu görülür. Lemas tüm muz yetiştirilen alanların % 70’ine sahiptir. Lemas’ı sırasıyla Koyuncu (% 12,7), Türbe (% 8,7), Kocahasanlı (% 2,3) ve Yüksek (% 2) takip etmekte olup diğer sahaların payı önemsizdir. Görüldüğü üzere ilçede muz üretim sahaları Lemas ve Erdemli ilçe merkezinin çevresinde yoğunlaşmıştır. İlçe merkezinin bulunduğu deltayı çevreleyen Koyuncu, Yüksek, Türbe, Tabiye ve Kargıcak Mahallelerinde faaliyet söz konusudur. Lemas’ta da Silifke’de olduğu gibi üretim Pusat Dağ’ının doğuya doğru uzantısı boyunca yamaç bitiminden kıyı kesime doğru uzanmaktadır. Örtüaltı işletmeler Lemas ve Kocahasanlı sınırında 140 m.’ye kadar çıkmakla beraber muz yetiştirilen işletmeler ekseriyetle 100 ila 40 m.’ler arasındaki sahada yayılım göstermektedir. Lemas’tan sonra ilçenin en büyük muz üreticisi olan Koyuncu’da ise 40 – 60 m.’ler arasında gerçekleşen faaliyet çoğu yerin aksine oldukça dağınıktır. Dağınık olan işletmelere paralel olarak ortalama işletme büyüklüğü de Lemas’a göre oldukça küçüktür.

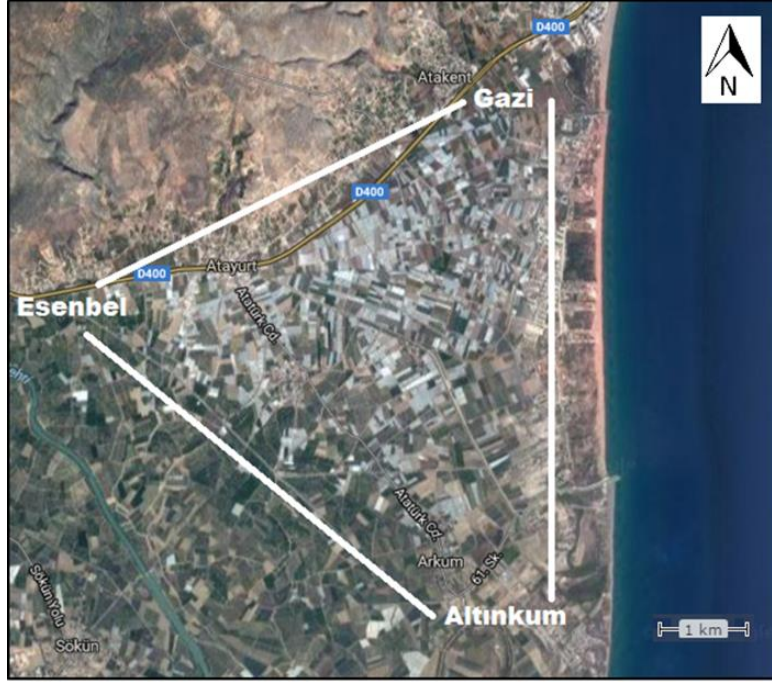
Erdemli’de ortalama arazi büyüklüğü 7,9 dekar olup ortalama 0,6 dekar ile 19 dekar arasında değişmektedir. Mahalle bazında bazı ortalama işletme büyüklüklerini vermek gerekirse; Kocahasanlı 4,7 dekar, Tırtar’da 2,8 dekar, Türbe’de 5,5 dekar, Alata’da 12,2, Tabiye’de 2,9 dekar, Kargıcak’ta 3,8 dekar, Lemas’da 10,8 dekar (Tablo 12). En az Merkez’de 1 işletme 0,6 dekarda üretim yaparken, en geniş Çeşmeli’de 1 işletme 19 dekarda üretim yapmaktadır.

Fotoğraf 8: Erdemli’de 2013’teki Açıkta ve Örtüaltında Muz Yetiştiricilik Alanları

Silifke

Silifke de muz üretimine yeni başlayan ilçelerdendir. Daha önce de bahsettiğimiz gibi muz bitkisinin örtüaltında yapılmaya başlanması ve kritik dönemlerde öncelikle iklime dayalı olumsuz şartlardan korunması muz yetiştiriciliğinin tercihinde önemli bir faktördür.

Şekil 9: Silifke'nin Muz Üretim Merkezi: Altinkum – Esenbel – Gazi Üçgeni

İlçenin en önemli üretim merkezleri Olukbaşı ve Altinkum'dur. Pusat Dağı'nın güney eteklerinde, yükseltinin 10 m.'nin altına indiği sahada kıyıya paralel uzanan yola kadar aralıksız muz ekim alanları uzanmaktadır. Söz konusu saha Altinkum – Esenbel – Gazi arasında kabaca bir üçgen oluşturmaktadır (Şekil 9). Tüm Silifke'nin muz üretiminin % 62,25'i bahsedilen bu saha içinde bulunmakta olup üretim alanları yoğun olarak 3 – 7 m.'ler arasında dağılış göstermektedir.

Tablo 13: Silifke'de Yıllar İtibarıyla Muz Yetiştiriciliği Değerleri

Yıl	Muz Ekim Alanı (da.)	Toplam Muz Üretimi (Ton)	Muz Verimi (kg/da.)
2011	5	15	3.000
2012	5	15	3.000
2013	-	-	-
2014	5	15	3.000
2015	118	708	6.000

NOT: 2007'de 35 dekar örtüaltı alanda 105 ton, 2008'de 15 dekar örtüaltı alanda 45 ton muz elde edilmiş; 2009 ve 2010'da 5 dekar örtüaltı alanda 15 ton üretim gerçekleşmiş ama toplam üretim belirtilmemiştir. Benzer şekilde 2013'te de toplam 5 dekar örtüaltı alanda 20 tonluk muz üretimi gerçekleşmiş fakat toplam üretim belirtilmemiş.

Tablo 13'te de görüldüğü üzere 2011 yılına kadar üretime ait veriler verilmekle birlikte ekim alanları istatistiklerde yoktur. 2011 yılı itibarıyla 5 dekar alanda muz üretimi yapılmış, 2015 yılı itibarıyla muz ekim alanları 118 dekara çıkmıştır. Bu alanların Silifke ekim alanlarına oranı oldukça az olup, ancak % 0.02'dir. Toplam muz üretimi de aynı yıllar itibarıyla 15 tondan 708 tona çıkmıştır.

Tablo 14: Silifke Mahallelerinin 2015 Yılı İşletme Sayıları ve Muz Ekim Alanları

Mahalle	İşletme Sayısı	Alan (da.)	Ortalama İşletme Büyüklüğü (da.)	Mahalle	İşletme Sayısı	Alan (da.)	Ortalama İşletme Büyüklüğü (da.)
Olukbaşı	13	136	10,5	Sökün	3	70	23,3
Kurtuluş	6	72	12,0	Gazi	3	27	9,0
Altinkum	5	149	29,8	Taşucu	1	31,2	31,2
Esenbel	5	49,7	9,9	Kapızlı	1	7,5	7,5
Arkarası	5	24	4,9	Bahçe	1	2,7	2,7
Atik	4	50	12,6	Silifke Ort.	-	-	13,2

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2017.

Silifke'nin muz yetiştirilen alanlar içinde yer alması yenidir. İklim şartlarına dayalı zaman zaman yaşanan risklerin zorlaması ve alternatif olarak üretilebilecek ürün seçeneğinin çok olması bugüne kadar muz üretiminin gerçekleşmemesindeki önemli etkenlerdir. Silifke'deki muz üretim alanlarının ve üretiminin ülkemiz muz üretim alanları ve üretimindeki payları sırasıyla % 0,2 ve % 0,3'dür. Silifke'de muz yetiştirilen alanların % 24'ü Altinkum'da olup, % 22'si Olukbaşı'nda, %11,7'si Kurtuluş'da, % 11,3'ü Sökün'de, % 8,1'i Atik'te, % 8'i Esenbel'de, % 5'i Taşucu'nda, % 4,3'ü Gazi'de, % 3,9'u Arkarası'nda, % 1,2'si Kapızlı'da % 0,4'ü de Bahçe'de yer almaktadır. İşletme sayısı % 27,7 oranıyla en fazla Olukbaşı'ndadır. Onu % 12,8 ile Kurtuluş, % 10,6 ile Arkarası, Esenbel ve Altinkum, % 8,5 ile Atik, % 6,4 ile Sökün ve Gazi, % 2,1 ile Kapızlı, Bahçe ve Taşucu izlemektedir.

Silifke'de ortalama arazi büyüklüğü 13,2 dekadır. Bu büyüklük ortalama 2,7 dekar ile 31,2 dekar arasında değişmektedir (Tablo 14). Bazı mahallelerin ortalama işletme büyüklüklerini vermek gerekirse; Arkarası'nda 4,9 dekar, Olukbaşı'nda 10,5 dekar, Atik'de 12,6 dekar, Sökün'de 23,3 dekar, Esenbel'de 9,9 dekar, Kurtuluş'da 12 dekar, Gazi'de 9 dekar ve Altinkum'da 29,8 dekadır. En az Bahçe'de bir işletme 2,7 dekada üretim yaparken, en geniş Taşucu'nda bir işletme 31,2 dekada üretim yapmaktadır. Silifke'de de muz üretim alanlarının büyüklükleri değişiklik göstermekle birlikte ortalama işletme büyüklükleri fazladır.

Aydıncık

Aydıncık da muz üretiminin yeni başladığı ilçelerdendir. 2008 yılı itibariyle 10 dekar olan muz ekim alanı, 2009 ve 2010'da 2 dekara düşmüş, 2011 yılında tekrar 12 dekara ulaşmıştır. Muz üretim alanları 2014'te iki katına, 2015 yılında da bir önceki yıla göre yaklaşık üç katına çıkmıştır. Muz üretiminin hemen hemen tamamı örtüaltında yapılmaktadır. Son yıllarda üretimi hızla artan muzun 2008 yılında 50 ton olan miktarı, 2015 yılı itibariyle 350 tona çıkmıştır (Tablo 15). İlçenin Türkiye muz üretimindeki payı ise % 0,1'dir.

Tablo 15: Aydıncık'ta Yıllar İtibariyle Muz Yetiştiricilik Verileri

Yıl	Muz Ekim Alanı (da.)	Toplam Muz Üretimi (Ton)	Muz Verimi (kg/da.)
2008	10	50	5.000
2009	2	10	5.000
2010	2	-	-
2011	12	50	4.167
2012	11	55	5.000
2013	10	50	5.000
2014	24	120	5.000
2015	70	350	5.000

Kaynak: TÜİK'in 2008 – 2015 yılları arası verilerinden düzenlenmiştir

Muz üretimi Aydıncık'ın üç yerleşim biriminde yapılmaktadır. Üretim alanı en fazla Pembedik'te olup, toplam üretim alanının % 91,7'sini oluşturmaktadır. Burada 18 işletme muz üretimi yapmaktadır. Diğer yerleşme birimlerinden Aydıncık'ta 1 işletme 7,8 dekada, Hacıbahattin'de de 1 işletme 3,9 dekada muz üretimi yapmaktadır (Tablo 16). Aydıncık'ta ortalama işletme büyüklüğü 7 dekadır.

Tablo 16: Aydıncık Mahallelerinin 2015 Yılları İşletme Sayıları ve Büyüklükleri

Mahalleler	İşletme Sayısı	Alan (da.)	Ortalama İşletme Büyüklüğü (da.)
Pembedik	18	128,4	7,1
Aydıncık	1	7,8	7,8
Hacıbahattin	1	3,9	3,9

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2017.

Akdeniz

Muz üretiminin yeni başladığı ilçelerden biri de Akdeniz ilçesidir. Akdeniz'de muz üretimi Kazanlı, Yanpar, Karacailyas, Yaka ve Hebilli'de yapılmaktadır. En geniş muz alanları Kazanlı'da olup, Akdeniz ilçesindeki toplam muz alanlarının % 37,3'ünü oluşturmaktadır. Kazanlı'yı % 19,8'lik payla Yanpar, % 18 payla Karacailyas, % 13,4 payla Yaka ve % 11,5'lik payla Hebilli takip etmektedir.

Tablo 17: Akdeniz Mahallelerinin 2015 Yılı İşletme Sayıları ve Büyüklükleri

Mahalleler	İşletme Sayısı	Alan (da.)	Ortalama İşletme Büyüklüğü (da.)
Kazanlı	3	32,4	10,8
Yanpar	2	17	8,6
Karacailyas	2	15,6	7,8
Yaka	1	11,6	11,6
Hebilli	1	10	10

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2017.

İlçede 2015'te toplamda 9 işletmede üretim gerçekleşmiş olup işletmelerin 3'ü Kazanlı'da, Karacailyas ve Yanpar'da 2'şer adet, Yaka ve Hebilli'de ise 1'er adettir. Akdeniz ilçesinde mahalleler itibariyle ortalama işletme büyüklüklerini değerlendirecek olursak, ortalama arazi büyüklüğü 9,6 dekar'dır. Bu büyüklük ortalama 7,8 dekar ile 11,6 dekar arasında değişmektedir. Bazı ortalama işletme büyüklüklerine baktığımızda Karacailyas'da 7,8 dekar, Kazanlı'da 10,8 dekar, Yanpar'da 8,6 dekar'dır. Yaka'da 1 işletme 11,6 dekada üretim yaparken, Hebilli'de de 1 işletme 10 dekada üretim yapmaktadır (Tablo 17).

Mersin'in Diğer İlçeleri

Mersin ilinde muz üretiminin yeni başladığı ilçelerden diğeri de Tarsus ilçesidir. Tarsus'ta dört yerleşim biriminde üretim yapılmaktadır. Muz üretimi, üretim alanının % 45,9'unda Ballica'da 1 işletme tarafından, % 23,1'inde Mahmutağa'da 1 işletme tarafından, % 21,9'unda Kütüklü'de 1 işletme tarafından ve % 9,1'inde Özlüce'de 1 işletme tarafından gerçekleşmektedir. Ballica'da bir işletme 90,3 dekada, Mahmutağa'da bir işletme 45,5 dekada, Kütüklü'de 43 dekada ve Özlüce'de bir işletme 18 dekada muz üretimi yapmaktadır (Tablo 18). Bu ilçemizde de işletme büyüklükleri fazladır.

Tablo 18: Mersin'in Diğer İlçeleri ve Mahallelerinin 2015 Yılı İşletme Sayıları ve Büyüklükleri

İlçe	Mahalle	İşletme Sayısı	Alan (da.)
Tarsus	Ballica	1	90,3
	Mahmutağa	1	45,5
	Kütüklü	1	43
	Özlüce	1	18
Toroslar	Karaisalı	1	75
Yenişehir	Çavak	2	40,7

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2017.

Mersin'de muz yetiştiriciliğine yeni başlanan ilçelerden diğeri de Toroslar ve Yenişehir'dir. Toroslar'ın Karaisalı mahallesinde muz üretimi 75,2 dekada 1 işletme tarafından gerçekleştirilmiş olup, Toroslar'ın toplam alan içindeki payı % 0,04 ve ülke üretimindeki payı % 0,05'tir. Muz üretimi Yenişehir ilçesinde Çavak'ta 40,7 dekada 1 işletme tarafından gerçekleştirilmiştir. Yenişehir'in toplam alan içindeki payı % 0,03 ve ülke üretimindeki payı % 0,03'tür.

SONUÇ

Mersin, Türkiye muz üretiminin % 72,2 gibi çok önemli bir kısmının gerçekleştiği ve bu alandaki en önemli merkezdir. 2015'e gelindiğinde Mersin'in 7 ilçesinde muz yetiştiriciliği yapılmış olup 140.412 tonluk muz üretimiyle Anamur ilk sırada yer almaktadır. Aynı zamanda Anamur'daki toplam meyve üretiminin (249.624 ton) % 56,2'sini tek başına muz oluşturmaktadır. Mersin uz yetiştiriciliğinde 2. sırada yer alan Bozyazı'da 2015'te toplam 56.013 ton meyve üretilmiş olup bunun % 85,7'si gibi çok önemli bir kısmını muz oluşturmaktadır. Gazipaşa'da ise toplam meyve üretiminin (93.379 ton) % 43,4'ünü muz oluşturmaktadır. Mersin'in bu 3 ilçesinde muz yetiştiriciliğinin payının diğer meyveler içerisindeki payının çok geniş bir dilimi oluşturması bu alandaki bilgi birikiminin artması ve gelişen tekniklerle yakından ilgilidir. Bu durumu ise en somut şekilde muz yetiştiriciliğinin yeni başladığı ilçelerde görmekteyiz. Faaliyete yeni başlanan Aydıncık, Akdeniz, Tarsus, Yenişehir ve Toroslar'da üretim çok sınırlı olup henüz diğer meyvelerle rekabet edebilecek düzeyde değildir. Öte yandan özellikle muz yetiştiriciliğinin çok yeni olduğu bu ilçelerde işletme büyüklükleri oldukça fazla olup bunlar ekseri modern örtüaltı işletmelerdir. Muz yetiştiriciliği yapılan yeni sahalardaki iklim şartları ve örtüaltı muz yetiştiriciliğinin ilk yatırım masrafları göz önüne alındığında çiftçilerin bu alana yönelmesi muzun çoğu üründen daha iyi gelir getirmesiyle açıklanabilir. Ayrıca Mersin genelinde muz yetiştiriciliği yapılan hemen tüm sahaların turizm için oldukça cazip olması yanı sıra şehirleşme vb. gibi yapılaşmaya açık sahalar olmasına karşın ziraatın özellikle de muz yetiştiriciliğinin baskın gelmesi yine ürünün yöre için artık güvenilir ve iyi gelir getiren ürünler içerisinde değerlendirildiğini göstermektedir.

Mersin geneli ve ilçeler ölçeğinde muz yetiştiriciliğinin özellikle de 2005 sonrasındaki dönemde neredeyse hiçbir yerde gerilememiş olması yöre muz yetiştiriciliği için sağlıklı bir gelişim sürecinde olduğunu göstermektedir. Bu sağlıklı gelişim, muz yetiştiriciliğine yönelik teşviklerin yeniden düzenlenmesi, muz ithalatıyla ilgili % 145,8'lik gümrük tarifesinin mutlaka korunması ve de en önemlisi karantina uygulamasının hayata geçirilmesiyle Panama hastalığı başta olmak üzere çeşitli hastalık ve zararlılara karşı faaliyete yönelik tedbirlerle muz yetiştiriciliğimizde daha da ileri seviyelere çıkılabilecektir. 2015 ve sonrasında Türkiye yıllık muz ihtiyacının % 50 – 51'lik kısmını karşılayan yerli muz üreticileri, yukarıda sayılan tedbirlerle birlikte rahatlıkla ihtiyacının % 65 – 70'lik kısmını karşılayabilecektir. Bu noktada da Mersin ve özelde ise Anamur ve Bozyazı'nın stratejik önemi daha da artmaktadır.

Son olarak muz yetiştiriciliğinde teşviklerin sağlıklı bir şekilde tatbiki ve yerli muz kalitesinin korunması ve de en önemlisi gıda güvenliği kapsamında bir Coğrafi İşaret olan Anamur Muzu ile ilgili denetimlerin mutlak suretle yapılması

gerekmektedir. 2002'de Coğrafi İşaret tescili yapılmış olan Anamur Muzu ile ilgili, uygulamanın gerektirmiş olduğu denetlemeler hala sağlıklı bir şekilde yapılamamaktadır. Bu konu üzerinde hassasiyetle durularak Anamur Muzu ile ilgili mutlaka belirli kıstaslar doğrultusunda hareket edilmelidir.

Kaynakça

- Balcı Akova, S. & Şahin, G. (2017). Bir Coğrafi İşaret Olan Anamur Muzu'nun Sürdürülebilir Kalkınmada Etkin Kullanımı, (İstanbul Üniversitesi BAP Destekli A Tipi Normal Proje), İstanbul.
- Balcı Akova, S. (1997). Geographical distribution and characteristics of banana cultivation in Turkey, *Review of the Geographical Institute*, 11 – 48.
- FAO, (2017). Crops Production. 22 Aralık 2017 tarihinde <http://www.fao.org/faostat/en/#data> adresinden edinilmiştir.
- Kozak, B. (2003). *Muz Yetiştiriciliği*. Ankara: Burcu Ofset.
- MGM, (2017). Meteoroloji Genel Müdürlüğü Rasat Verileri. Ankara.
- Şahin, G. & Kendirli, B. (2012). Türkiye'de örtüaltı meyve yetiştiriciliği. *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 1(25), 9–15.
- Şahin, G. (2011). *Türkiye'de örtüaltı yetiştiriciliği*. (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul).
- TÜİK, (2017). Türkiye Bitkisel Üretim İstatistikleri. 22 Aralık 2017 tarihinde <https://biruni.tuik.gov.tr/bitkiselapp/bitkisel.zul> adresinden edinilmiştir.